

POSTANOWIENIE

Dnia 18 lipca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Beata Gudowska

w sprawie z odwołania A. H.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.

z udziałem zainteresowanej H. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 18 lipca 2019 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 30 maja 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od ubezpieczonej A. H. na rzecz organu rentowego kwotę 1.800 zł (tysiąc osiemset) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego przed Sądem Najwyższym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 30 maja 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) uwzględnił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w S. od wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 27 kwietnia 2017 r. i zmienił ten wyrok w ten sposób, że oddalił odwołanie od decyzji z dnia 28 lipca 2016 r. w przedmiocie ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne A. H. jako pracownicy H. , spółki z o.o. w S.. Sąd drugiej instancji zweryfikował ustalenia Sądu pierwszej instancji i uzupełniająco ustalił, że po dwu latach prowadzenia działalności gospodarczej w zakresie haftu komputerowego A. H. , będąc wraz z mężem współnikiem spółki H. , zawarła w

dniu 10 października 2013 r. umowę o pracę na stanowisku kierownika działu haftu komputerowego z wynagrodzeniem w kwocie 5.250 zł. Ustalił również, że spółka nie miała realnej możliwości wypłacenia umówionego wynagrodzenia i stwierdził, że w rzeczywistości do tych wypłat nie doszło, gdyż w chwili rozpoczęcia działalności spółka nie dysponowała środkami operacyjnymi na pokrycie bieżącej działalności i kosztów rozruchu. W dniu 31 grudnia 2013 r. przychód spółki wyniósł kwotę 5.554,68 zł, a koszt wynagrodzenia ubezpieczonej kwotę 8.902 zł przy kosztach operacyjnych w wysokości 17.820,98 zł. Sąd uznał umowę o pracę w części odnoszącej się do określenia stanowiska pracy i wysokości wynagrodzenia ubezpieczonej za nieważną (art. 58 k.c. w związku z art. 300 k.p. i art. 78 § 1 k.p. oraz art. 41 ust. 1, 3 i 13 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 300 ze zm.). Zważywszy na rodzaj i ilość pracy świadczonej przez ubezpieczoną, tj. pracy fizycznej polegającej na obsłudze maszyny, przyjął, że podstawa wymiaru składki, ustalona w zaskarżonej decyzji w kwocie wynagrodzenia minimalnego, jest prawidłowa. Wyższe wynagrodzenie uznał za sprzeczne z kodeksową zasadą ekwiwalentności wynagrodzenia oraz z zasadami współżycia społecznego (zasady solidaryzmu społecznego) a jego ustalenie za mające na celu uzyskanie w krótkim czasie bardzo wysokich świadczeń z ubezpieczenia społecznego w związku z ciążą i macierzyństwem.

Skarga kasacyjna ubezpieczonej została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p. oraz art. 41 ust. 1, 3 i 13 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez uznanie, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych mógł zakwestionować i zmienić wysokość wynagrodzenia stanowiącego podstawę wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne po prawomocnym wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 26 stycznia 2016 r., którym uznano umowę o pracę między A. H. a spółką H. za niesprzeczną z prawem, zasadami współżycia społecznego oraz że jej strony nie zmierzały do obejścia prawa. Skarżąca zarzuciła także naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 365 § 1 w związku z art. 366 k.p.c., podnosząc, że przedmiot prawomocnie zakończonych postępowania oraz przedmiot niniejszego procesu są identyczne, przy jednoczesnej tożsamości stron obu postępowań.

Ubezpieczona wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c. i wskazała, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, gdyż wynika z naruszenia powagi rzeczy osądzonej, oraz że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, tj. kwestia kompetencji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych do ingerowania w stosunek pracy po prawomocnym wyroku uznającym umowę o pracę za zgodną z prawem.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, jeżeli zachodzi nieważność postępowania lub jeżeli skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W sprawie objętej skargą kasacyjną żadna z tych okoliczności nie zachodzi.

W orzecznictwie wyraźnie rozgranicza się zakres i skutki przewidziane w art. 365 § 1 k.p.c. od skutków powagi rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.), o której wystąpieniu decyduje tożsamość stron oraz tożsamość podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2007 r., II UZP 2/07, OSNP 2007 nr 23-24, poz. 354; z dnia 21 września 2004 r., II UZP 8/04, OSNP 2005 nr 5, poz. 68; z dnia 6 maja 1976 r., III PZP 2/76, OSNCP 1976 nr 11, poz. 239 i wyroki z dnia 15 lipca 1998 r., II UKN 129/98, OSNAPiUS 1999 nr 13, poz. 437; z dnia 13 grudnia 2005 r., II UK 61/05, OSNP 2006 nr 23-24, poz. 371 oraz z dnia 13 kwietnia 2007 r., I CSK 479/06; z dnia 16 lipca 2009 r., I CSK 456/08; z dnia 15 lutego 2007 r., II CSK 452/06 i z dnia 6 marca 2008 r., II UK 144/07, niepublikowane oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 września 1998 r., II UKN 373/98, OSNAPiUS 1999 nr 21, poz. 702 i z dnia 19 czerwca 1998 r., II UKN 105/98, OSNAPiUS 1999 nr 16, poz. 529).

Ugruntowany na tym tle jest pogląd, że moc wiążąca prawomocnego orzeczenia dotyczącego tych samych stron wydanego w innej sprawie, o innym przedmiocie (art. 365 § 1 k.p.c.), polega na zakazie dokonywania ustaleń i ocen prawnych sprzecznych z ustaleniami i ocenami dokonanyymi w sprawie już

osądzonej. Jest to skutek pozytywny (materialny) osądzenia sprawy, przejawiający się w tym, że sądy rozpoznające między tymi samymi stronami nowy spór muszą przyjmować, iż dana kwestia prawna kształtuje się tak, jak przyjęto w prawomocnym wcześniejszym wyroku (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2010 r., II PK 249/09, OSNP 2011 nr 17-18, poz. 225; z dnia 20 maja 2004 r., II UK 403/03, OSNP 2005 nr 3, poz. 44; z dnia 8 lipca 2005 r., I UK 11/2005, OSNP 2006 nr 5-6, poz. 98 oraz z dnia 6 marca 2008 r., II UK 144/07; z dnia 23 czerwca 2009 r., II PK 302/08; z dnia 4 marca 2008 r., IV CSK 441/07 i z dnia 11 lutego 2011 r., I CSK 249/10, niepublikowane). Obowiązkiem sądu rozpoznającego kolejną sprawę między tymi samymi stronami jest jednak respektowanie tylko tych okoliczności faktycznych ustalonych w sposób stanowczy we wcześniejszej sprawie, które określały istotę sporu i uzasadniały uwzględnienie zgłoszonego w niej roszczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2013 r., II PK 38/13, niepubl.).

O powadze rzeczy osądzonej decyduje zaś, poza identycznością stron oraz przedmiotu rozstrzygnięcia, także tożsamość podstawy sporu. Tożsamość żądań uzasadniająca zakaz ponownego orzekania (*ne bis in idem*) rozumiana jest jako zwrócenie się do sądu o rozstrzygnięcie wyrosłego na gruncie tych samych faktów problemu prawnego tożsamego w każdym aspekcie (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2013 r., III CZP 67/13, OSNC 2014 nr 7-8, poz. 73 i postanowienie z dnia 1 czerwca 2011 r., II CSK 427/10, niepubl.).

W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny był związany wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 26 stycznia 2016 r. w zakresie objętego jego sentencją oddalenia apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych od wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 28 stycznia 2015 r. zmieniającego decyzję o niepodleganiu ubezpieczeniom społecznym przez A. H. z tytułu umowy o pracę z dnia 10 października 2013 r. Przedmiotem zaskarżonej decyzji ani sporu poddanego pod osąd w tamtej sprawie nie był wymiar składki i wstępna dla jego ustalenia kwestia wysokości wynagrodzenia pobieranego w związku z tym tytułem ubezpieczenia, na co skarżąca zwracała uwagę już w odwołaniu. Ostatnio organ rentowy wydał tzw. „decyzję wymiarową”, co do której spór o objęcie ubezpieczeniem nie pozostaje w stosunku identyczności. Jako organ właściwy w

sprawach indywidualnych dotyczących między innymi zgłaszania do ubezpieczeń społecznych, przebiegu ubezpieczeń oraz ustalania wymiaru składek i ich poboru, Zakład Ubezpieczeń Społecznych może te kwestie połączyć w jednej decyzji dotyczącej objęcia ubezpieczeniem i wymierzenia składki albo potraktować je oddzielnie. W każdym razie przedmiot sporu wszczętego odwołaniem określa zakres i materia wskazana w decyzji, która też wyznacza granice przedmiotowe powagi rzeczy osądzonej jako przedmiot rozstrzygnięcia i podstawa tego rozstrzygnięcia. Trzeba przy tym podkreślić, że Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 maja 2013 r., I UK 611/12 (niepubl.) uznał co prawda, że w sprawie z odwołania od decyzji o niepodleganiu pracowniczemu tytułowi ubezpieczeń społecznych sądy ubezpieczeń społecznych mogą ustalić nie tylko podleganie spornemu tytułowi ubezpieczeń społecznych, ale także zweryfikować zawyżoną podstawę wymiaru samookreślanych i opłacanych przez płatnika składek na pracownicze ubezpieczenia społeczne, jednakże wyłącznie wtedy, gdy podstawa wymiaru składek została objęta treścią zaskarżonej decyzji i przedmiotem sporu (odwołania).

W myśl art. 58 § 3 k.c., jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, pozostaje ona w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, że bez postanowień dotkniętych nieważnością nie zostałyby dokonana. Zawarcie przez ubezpieczoną umowy o pracę na warunkach w niej określonych, jak również ustalenie stosunkowo wysokiego wynagrodzenia za pracę może podlegać ocenie z punktu widzenia braku akceptacji dla nagannych i szkodliwych społecznie zachowań. Widoczny w sprawie problem, będący jednym z przejawów szerszego zjawiska wyłudzenia świadczeń z systemu ubezpieczeń społecznych, polegający na zawieraniu umów o pracę na krótki okres przed zajściem zdarzenia rodzącego uprawnienie do świadczenia z ubezpieczenia społecznego (np. urodzeniem dziecka) i ustaleniu wygórowanego wynagrodzenia w celu uzyskania przez osobę ubezpieczoną naliczonych od takiej podstawy świadczeń z ubezpieczenia społecznego został dostrzeżony przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 27 kwietnia 2005 r., II UZP 2/05 (OSNP 2005 nr 21, poz. 338, Gdańskie Studia Prawnicze-Przegląd Orzecznictwa 2006 nr 2, poz. 16 z glosą D.E. Lacha: por. także wyroki z dnia 4 sierpnia 2005 r., II UK 16/05, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 191; z dnia 9 sierpnia 2005 r., III UK 89/05, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 192,

OSP 2007 nr 4, poz. 41 z glosą Sebastiana Samola; z dnia 18 października 2005 r., II UK 43/05, OSNP 2006 nr 15-16, poz. 251; z dnia 19 września 2007 r., III UK 30/07, niepubl.; z dnia 22 kwietnia 2008 r., II UK 215/07, niepubl.; z dnia 12 lutego 2009 r., III UK 70/08, niepubl.; z dnia 11 maja 2017 r., II UK 211/16, niepubl.; z dnia 1 czerwca 2017 r., I UK 253/16, niepubl. oraz z dnia 22 listopada 2018 r., II UK 361/17, niepubl., a także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 listopada 2017 r., P 9/15, OTK-A 2017, poz. 78). Przesądono, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych może zakwestionować wysokość wynagrodzenia stanowiącego podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe, jeżeli okoliczności sprawy wskazują, że zostało wypłacone na podstawie umowy sprzecznej z prawem, zasadami współżycia społecznego lub zmierzającej do obejścia prawa (art. 58 k.c.).

W tym stanie rzeczy skarga kasacyjna nie jest oczywiście uzasadniona, a w świetle przytoczonego orzecznictwa nie zachodzi potrzeba rozstrzygnięcia przedstawionego w sprawie zagadnienia prawnego.

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ k.p.c.). Koszty zastępstwa procesowego przed Sądem Najwyższym, podlegające zwrotowi organowi rentowemu (art. 98 § 1 k.p.c.), ustalono na podstawie § 2 pkt 5 w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800) od wartości przedmiotu zaskarżenia wskazanej w skardze kasacyjnej.